

Michael W. Dowdle, Michael A. Wilkinson (eds.)

CONSTITUTIONALISM BEYOND LIBERALISM
Cambridge University Press, 2017., pp. 364

Knjiga „*Constitutionalism Beyond Liberalism*” izašla je 2017. g. u izdanju Cambridge University Pressa i ima ukupno 364 stranice, a glavni urednici su **Michael W. Dowdle** i **Michael A. Wilkinson**. Na početku se nalazie Sadržaj (str. v-vi), Popis autora (str. vii) i Zahvala urednika (str. ix). Potom slijedi uvodno poglavlje pod naslovom „Introduction and Overview“ (str. 1-14) u kojima glavni urednici nastoje sažeto prikazati glavnu problematiku kojom se radovi u ovoj knjizi bave. Središnji dio knjige sastoji se od četiri poglavlja (str. 15-314), a na kraju je Popis korištene literature (str. 315-356) te Kazalo pojmova (str. 357.-364.).

U sažetim crtama prikazat ćemo glavne ideje i probleme koji su izneseni u središnjem dijelu knjige. Prvo poglavlje „Part I: Limits of the Structural – Liberal Vision“ (str. 15-76), donosi radove u kojima se istražuju ograničenja i problemi s kojima se suočava sama ideja liberalnog konstitucionalizma. Naglašava se kako su ova ograničenja zapravo produkt točno određenog vremena i mjesta u kojem je i sam liberalni konstitucionalizam nastao. Drugi dio „Part II: Functional Symbiosis“ (str. 77-148), istražuje probleme koji nastaju kao posljedica nemogućnosti liberalnog konstitucionalizma da uzme u obzir kako ustavni sustav zapravo nije autonoman, nego je u simbiozi s drugim regulatornim sustavima koji se nalaze unutar njega. Najprije se istražuje sama priroda te simbioze, a potom se pozornost posvećuje tome kako ona djeluje u okviru ustavnih poredaka Indonezije i Indije. Potom slijedi treće poglavlje „Part III: The Political Construction of the State“ (str. 149-224) koje donosi pregled mogućih problema koji mogu proizaći iz nemogućnosti liberalnog konstitucionalizma da računa s prirodnim političkim aspektima ustavne koherencije. Kao ogledni primjeri za ovu problematiku, navode se slučajevi ustavnih sustava Kine i Pakistana. Središnji dio završava četvrtim poglavljem naslova „Part IV: „Solidarity““ (str. 225-314) u kojem se čitateljima predočava povezanost, odnosno identificiranje političke zajednice s državom kao zajedničkim pothvatom. Izlaže se o „ustavnoj solidarnosti“ te o njenom odnosu spram liberalnog konstitucionalizma, posebice kroz slučajeve Malezije i Južnoafričke Republike.

Ova knjiga bavi se istraživanjem granica i krajnjih dometa liberalnog konstitucionalizma koji je nastao u okrilju zapadnih društava. Naravno, liberalni je konstitucionalizam doživio mnoge promjene kroz vrijeme i na samome Zapadu, tako da se sada uvelike razlikuje od onoga što se pod njim razumijevalo u 18. ili 19. stoljeću. Međutim, putovanje liberalnog konstitucionalizma nije samo ono kroz vrijeme. Naprotiv, prema riječima glavnih urednika ove knjige, on je prerastao okvire Zapada i postao „kozmpolitanski projekt“. Ta „kozmpolitizacija“ liberalnog konstitucionalizma najbolje se ogleda u širenju vjere u pisane ustave i ustavno sudstvo koji „preplavljaju svijet“, ali i u širenju drugih institucija. Tako glavni

urednici, između ostalog, napominju kako se to ogleda i u sve većoj interakciji i fluktuaciji ustavnih stručnjaka, a posebice se to odnosi na one koji su svoje pravno obrazovanje stekli u pravnim školama sjevernoatlantske provenijencije te onda odlaze u druga podneblja gdje u ulozi stručnih savjetnika sudjeluju u pisanju novih i reformiranju postojećih ustavnih dokumenata, pa i u zemljama koje imaju drugačije društveno i kulturno nasljeđe, posebice u državama globalnoga juga. Upravo, u takvim situacijama granice i limiti liberalnog konstitucionalizma postaju najočitiiji.

Međutim, i teorije konstitucionalizma u Europi razlikuju se od onih u Sjevernoj Americi, a ova knjiga upravo nastoji približiti kozmopolitizam liberalnog konstitucionalizma „postliberalnim“ (europskim) ustavnim teorijama. Štoviše, kako tvrde glavni urednici, cilj je ovog naslova otići i dalje, te iz toga razloga istražuje i druge oblike i alternative konstitucionalizma koji postoje i izvan konstitucionalizma sjevernoatlantske provenijencije. Na taj način istražuju se granice i limiti liberalizma a da se ne gubi veza sa samim projektom ustava i ustavnosti kao ljudskim pothvatom. Ova knjiga posvećena je upravo takvim istraživanjima. Poticaj istraživanjima, a samim time i nastanku ove knjige, dala je radionica „Exploring the Role of Ideas in Constitutionalism: Constitutionalism and the Paradox of Constitutional Development“ održana od 29. do 30. kolovoza 2012. g. na National University of Singapore (NUS) School of Law.

Za kraj navedimo razmišljanja glavnih urednika o tome da ni knjiga, ni radovi predstavljeni u njoj ne odbacuju liberalnu viziju, nego samo prepoznaju ona područja u kojima sam liberalizam jednostavno nije dostatan te se rješenje mora pronaći izvan njega. I to djelovanje „izvan liberalizma“, kao i sam liberalizam, naglašavaju, usmjereno je zapravo na slobodu i njeno ostvarenje u smislu prevladavanja ograničenja koja nas sputavaju. U kontekstu konstitucionalizma to znači da trebamo prevladati i ograničenja samog liberalizma te prihvatiti i rješenja koja se nalaze u „konstitucionalizmu izvan liberalizma“.

Vedran Zlatić, mag. iur.